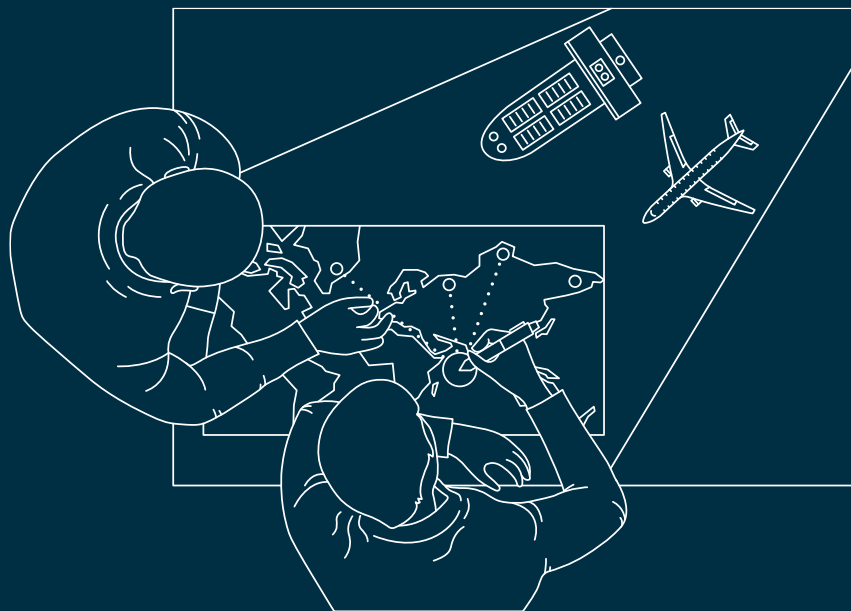
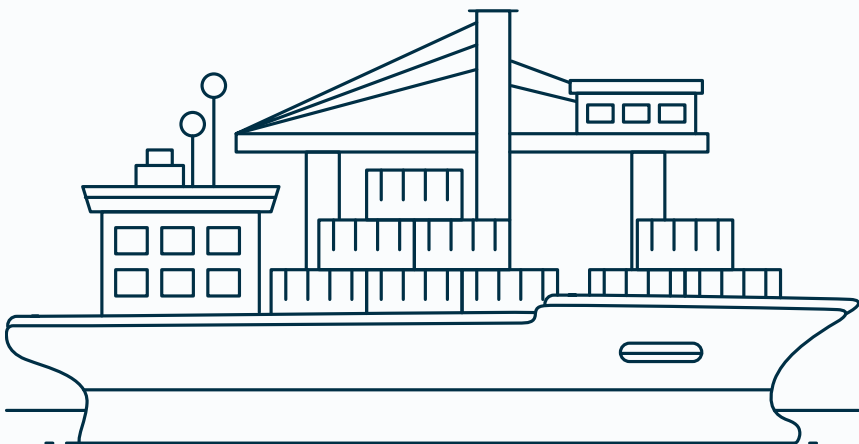

Ақтау портының жаңғыртылуы

Есептің қысқаша мазмұны

Қай мекеме үшін әзірленген: Еуропалық қайта құру және даму банкі – 2 маусым, 2025

Ақтау портының жаңғыртылуы

Мазмұны

Бөлім	Бет
1. Кіріспе	3
2. Жобаға шолу	4
3. Экологиялық және әлеуметтік ықпалдар	10
4. Мүдделі тараптармен өзара іс-қимыл	19
5. Экологиялық және әлеуметтік басқару	21
6. Экологиялық және әлеуметтік тиімділік талаптары	24

Кіріспе

Еуропалық қайта құру және даму банкі (ЕҚДБ) «Ақтау теңіз сауда порты» ұлттық компаниясы» АҚ-на (Компания) қаржыландыру ұсыну мүмкіндігін қарастырып жатыр. Порт толықтай Қазақстан Республикасының меншігінде және басқару құқығы Самұрық-Қазына ұлттық әл-ауқат қоры АҚ арқылы жүзеге асырылады. Бұл қор сондай-ақ Ақтау портында қызмет көрсететін «Қазақстан темір жолы» (ҚТЖ) ұлттық компаниясының 100% иесі болып табылады.

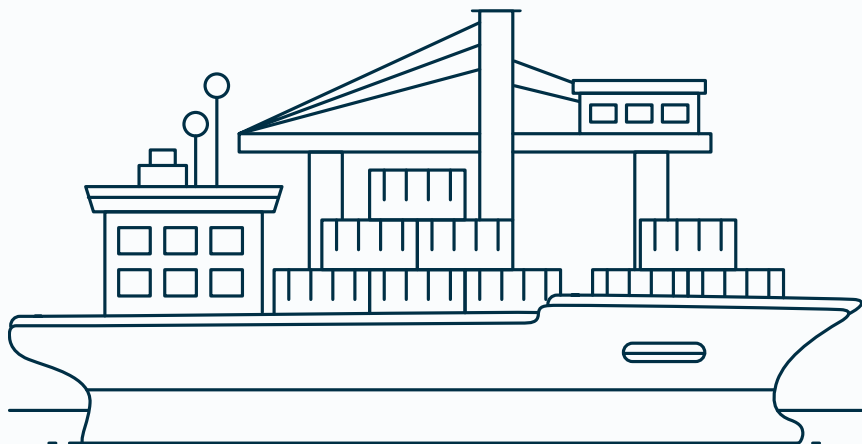
Бұл есептің қысқаша мазмұны жүргізілген зерттеудің нәтижелерін қорытындылайды. Құжатта Порттың қазіргі қызметі мен Жобаға байланысты туындауы мүмкін маңызды экологиялық және әлеуметтік теріс ықпалдар мен қатерлерге баға берілген, сондай-ақ Қазақстан Республикасының қолданыстағы экологиялық және әлеуметтік заңнамасына және ЕҚДБ-ның 2019 жылғы Экологиялық және әлеуметтік саясатына сәйкестік қарастырылған.

Зерттеу барысында қандай да бір тұстардың талаптарға сәйкес еместігі анықталған жағдайда, оны түзетуге бағытталған шаралар белгіленді. Аталған шаралар жеке Экологиялық және әлеуметтік іс-қимыл жоспарына кесте түрінде енгізілген.

1-сурет: Портты кеңейту жобасының орналасқан жері көрсетілген карта.

Дереккөз: Экологиялық және әлеуметтік кеңесші, Google Earth құралын пайдаланды.

Жобаға шолу

Ақтау портының жаңғыртылуы

Жобаның орналасқан жері

Ақтау порты Каспий теңізінің шығыс жағалауында, Қазақстанның батысындағы Маңғыстау облысында орналасқан. Ақтау – стратегиялық теңіз қақпасы әрі елдің ашық теңізге тікелей шығатын жалғыз сауда порты. Порт Ақтау қаласының әкімшілік аумағында, қаланың оңтүстік-шығысында орналасқан.

Порт өнеркәсіптік аймақта орналасқан. Порт әртүрлі құрғақ жүктің, шикі мұнай мен мұнай өнімдерінің халықаралық тасымалына, сондай-ақ жолаушылар мен жүк паромдарына қызмет көрсетуге арналған. Ол 1980 жылдардың басында жұмысын бастады және содан бері бірнеше рет кеңейтіліп, жаңғыртудан өтті.

Порттың солтүстігінде шекаралас аумақта «Ақтау теңіз солтүстік терминалы» ЖШС орналасқан. Шамамен 2 км солтүстікке қарай Ақтаудың Приморский тұрғын алабы орналасқан, ол қоғамдық жағажайға жақын орналасқан.

Портқа ең жақын тұрғын аймақ – Өмірзақ ауылы, ол порттан шамамен 1,6 км қашықтықта орналасқан.

2-сурет: Ақтау портының орналасқан жері.

Дереккөз: Google Earth, 2025

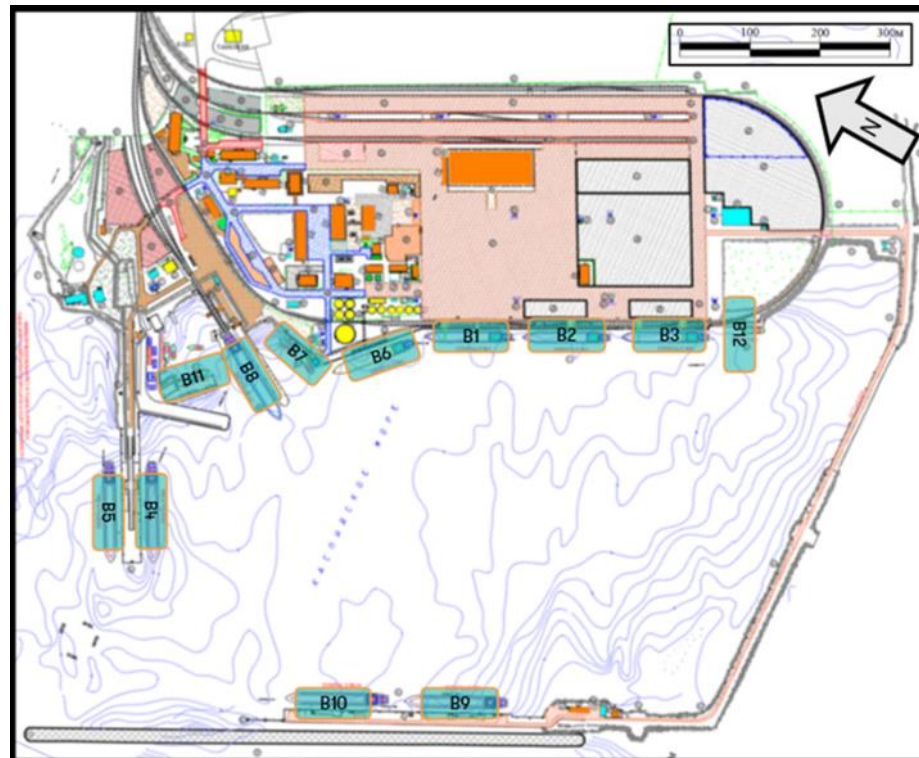
Жобаның сипаттамасы

Қазақстанның Каспий теңізіндегі басты порты ретінде Ақтау порты елдің Шығыс Азия мен Еуропа арасындағы жүк тасымалына арналған «Орта дәлізге» шығуына мүмкіндік береді. Осы портты кеңейту арқылы жаңғырту – Қазақстан Үкіметінің өңіраралық көлік байланысын дамытуға бағытталған маңызды стратегиялық мақсаттарының бірі.

Ақтау портын кеңейту «Қазақстан–2030» стратегиясында көзделген. «Қазақстан азаматтарының әл-ауқатын арттыру, қауіпсіздігін қамтамасыз ету және өркендеуге қол жеткізу» [1997] атты құжатта бұл қадам өңірлік дамудың мақсаттарын іске асыру мен жаңа жұмыс орындарын ашу құралы ретінде қарастырылған.

ЕҚДБ бағалап жатқан Жоба порттың контейнер өткізу қабілетін 240 000 TEU шамасына дейін арттыруды көздейді. Негізгі құрамдас бөліктеріне 3-айлақты кеңейту, жаңа 12-айлақты салу және 1-айлаққа екі жаңа айлақтық кран орнату кіреді.

Жобаның бір бөлігі ретінде, жүк көлемінің артуына байланысты қолданыстағы теміржол кеңейтіледі. Бұған қоса, айлақтардың құрылысы мен теміржолды ұзартуды қамтамасыз ету үшін жерді қалпына келтіру жұмыстары жүргізіледі.

3-сурет: Ақтау порты айлақтарының сызбасы.

Дереккөз: Ақтау порты

Жобаны санатқа бөлу

ЕҚДБ-ның Экологиялық және әлеуметтік саясатына сәйкес, бұл Жоба «В санатындағы» жоба ретінде жіктелді. Бұл – қолданыстағы портты кеңейтуге бағытталған жоба. Жоба белгілі бір жағымсыз экологиялық және әлеуметтік қауіптер мен әсерлерге ие болуы мүмкін деген талап бар. Алайда, олар шектеулі, яғни саны жағынан аз және жалпыға танылған әдістерді, нұсқаулықтарды және жобалау өлшемшарттарын сақтау арқылы оңай төмендетілуі мүмкін.

4-сурет: Ақтау порты

Дереккөз: нысанға бару, 2025

Жобаның ықпал ету аймағы

Жоба ықтимал әсер етуі мүмкін аумақтар, нысандар мен қауымдастықтар мыналар:

- Жобаның тікелей ықпал ету аймағы – бұл Жобаның қамту аймағы, оған 3-айлақты кеңейту, сонымен қатар жаңа айлақтың құрылысы және теміржол желісін ұзарту кіреді.
- Ауа сапасына ықтимал әсерге байланысты портқа жақын орналасқан тұрғын аймақтар.
- Жобаның құрылыс және пайдалану кезеңдерінен тікелей және жанама әсер алатын кәсіпорындар мен басқа да мүдделі тараптар.
- Жобаның құрылыс және пайдалану кезеңдерінде пайдаланылатын қалдықтарды орналастыруға арналған аумақтар мен нысандар.
- Кеңейтілген портқа жұмыс күші мен қызмет көрсететін қауымдастықтар
- Жаңа қоналқыларды пайдалануға мүмкіндік бермейтін жағдайда іске аспайтын, сонымен байланысты тереңдету жобасының қамту аймағы.

Байланысты тереңдету жобасы

Тереңдету жобасы Компания тарапынан жеке процесс ретінде іске асырылып жатыр және ол өз алдына экологиялық бағалаудан және ұлттық рұқсат беру рәсімінен өткен. Бұл жоба ЕҚДБ тарапынан қаржыландырылмағанымен, Жоба аясында қолдау тапқан айлақтарға кемелердің кіруін қамтамасыз ету үшін маңызды болып табылады. Сондықтан ЕҚДБ талаптарына сәйкес, тереңдету жұмысы Байланысты нысан ретінде қарастырылып, Экологиялық және әлеуметтік аудит пен бағалау зерттеуінде тиісті түрде бағаланды. Тереңдету жұмыстарының нақты басталу күні ресми түрде расталмағанымен, оларды үш кезеңде жүргізу жоспарланып отыр. Бұл жұмыстар іргелес сызбада көрсетілгендей тереңдеткіш кемеңің көмегімен жүзеге асырылады.

- 1-кезең: Қазу жұмыстары А және В аймақтарында жүргізіледі.
- 2-кезең: Қосымша қазу жұмыстары В аймағында жүргізіледі.
- 3-кезең: Соңғы қазу жұмыстары С аймағында жүргізіледі.

Б-сурет: Байланысты тереңдету жобасы (Теңіз түбінен алынған материалмен толтырылатын аймақтар қызыл түспен көрсетілген.)

Дереккөз: Ақтау порты

Жобалық баламаларды талдау

Жоба баламалары ретінде «Дамытпау баламасы» және «Біртіндеп дамыту сценарийі» анықталып, талданды.

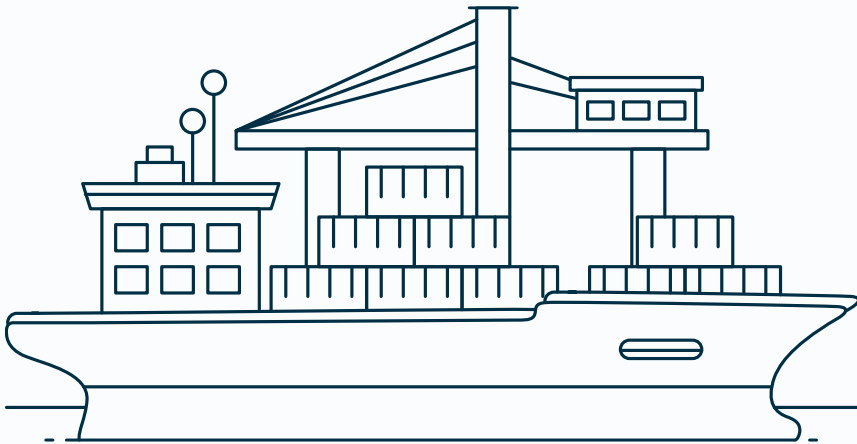
Дамытпау баламасы жағдайында алаңда қазіргі жағдай сол күйінде сақталар еді. Бұл нұсқа Қазақстанның стратегиялық және өңірлік даму мақсаттарына қол жеткізуіне мүмкіндік бермейді және жаңа жұмыс орындарының құрылуына алып келмейді. Сондықтан Дамытпау баламасы шынайы нұсқа ретінде қарастырылмайды.

«Біртіндеп дамыту» нұсқасы экологиялық және әлеуметтік-экономикалық тұрғыдан осы Жобаға ұқсас пайда мен қатер әкелуі мүмкін, бірақ бұл әсерлер ауқымы жағынан кіші әрі ұзақ уақытқа созылады. Алайда, Біртіндеп дамыту нұсқасы Портқа қатысты Қазақстанның саяси құжаттарында белгіленген мақсаттар мен міндеттемелерді толық орындамауы мүмкін.

6-сурет: Түнгі уақыттағы Ақтау портының жұмысы

Дереккөз: Ақтау портының веб-сайты – <https://portaktau.kz/en/about-the-port/>

Ақтау портының жаңғыртылуы

**Ықтимал экологиялық және
әлеуметтік ықпалдар мен
қауіптер**

Жобаның ықтимал экологиялық және әлеуметтік ықпалдары

Жобаның техникалық-экономикалық негіздемесіне Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі талаптарына сай экологиялық бағалау кіреді. Сонымен қатар, Порт Жергілікті заңнамаға сәйкес Жобаның қоршаған ортаға әсері жөнінде есеп дайындады. Жобаның қоршаған ортаға әсері жөніндегі қорытындылар техникалық-экономикалық негіздемеге енгізілген экологиялық бағалау нәтижелерімен сәйкес келеді. Сонымен қатар, байланысты тереңдету жобасының жобалық-сметалық құжаттамасының құрамында «Қоршаған ортаны қорғау» тарауы әзірленді.

Қарастырылған негізгі экологиялық және әлеуметтік тақырыптар төменде көрсетілген:

- Биоалуантүрлілік
- Ауаға шығарылатын заттар және ауаның сапасы
- Климаттық қатерлер және парниктік газдардың шығарылуы
- Су ресурстары
- Қалдықтарды басқару
- Шу
- Денсаулық, қауіпсіздік және қорғаныс

Осы есептің қысқаша мазмұнында келесі бөлімдерінде Жоба мен, тиісті болған жағдайда, тереңдету жобасына қатысты негізгі экологиялық және әлеуметтік тақырыптар жөнінде жалпы мәлімет берілген. Сондай-ақ, ықтимал теріс әсерлердің алдын алу, оларды азайту немесе өтеу шаралары баяндалған.

7-сурет: Ақтау порты

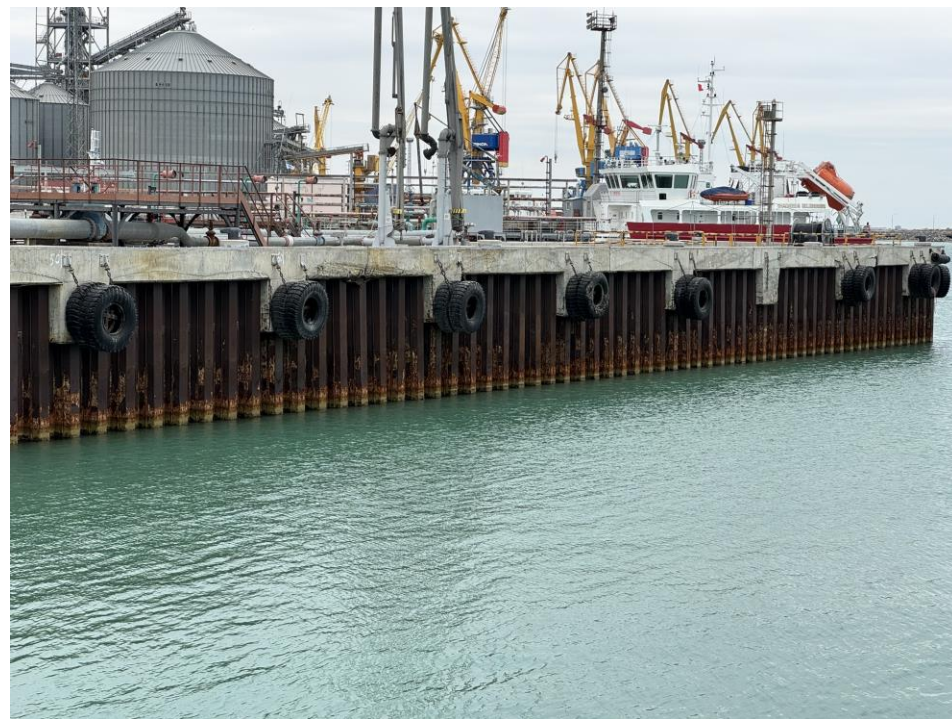
Дереккөз: нысанға бару, 2025

Биоалуантүрлілік

2024 жылы байланысты тереңдету жобасына қатысты екі теңіз биологиялық әртүрлілік зерттеуі жүргізілді, олар балық шаруашылығына ықтимал әсерді бағалау үшін қажетті деректерді мемлекеттік әдістемеге сәйкес жинады. Зерттеулер Порт акваториясының әртүрлі бөліктерінде жүргізілді; алайда, техникалық және қауіпсіздік шектеулеріне байланысты кеме жүретін арна мен жерді қалпына келтіру аймақтары қамтылмады. Осы олқылықтардың орнын толтыру үшін ЕҚДБ-ның Экологиялық және әлеуметтік саясатының 6-талабына (PR6) сәйкестікті қамтамасыз ету мақсатында қазылған теңіз түбі материалы төселетін таяз және жағалаулық жерлерде тереңдету алдындағы биологиялық әртүрлілікті зерттеу жүргізіледі.

Экологиялық бағалау Жобаның құрылысы кезінде балықтың жемдік қоры мен шабақтарға әсер ететінін анықтады. Балық шаруашылығы мен теңіз жануарларына әсерінің ауқымы жоба жобалау сатысында мақұлдану барысында бағаланады, ал өтемақы мөлшері мемлекеттік әдістеме негізінде айқындалады. Бұған қоса, қолданыстағы техникалық-экономикалық негіздемеде толтырылуы жоспарланған шағын шығанақ пен оңтүстіктегі жағалау және таяз су аймақтарына қатысты биологиялық әртүрліліктің бастапқы деректері жетіспейді. Деректердегі олқылықтарды жою және ЕҚДБ-ның Экологиялық және әлеуметтік саясатының 6-талабына (PR6) сәйкестікті қамтамасыз ету мақсатында құрылыс басталғанға дейін теңіздің биологиялық әртүрлілігін зерттеу және жағалау мен таяз аймақтардың биологиялық әртүрлілігін бағалау жүргізіледі.

Қазіргі уақытта Порт өз аумағында теңіз итбалықтарын бақыламайды. 2025 жылғы мамырда Қазақстанның Қолданбалы экология агенттігімен жүргізілген сұхбатқа сәйкес, Каспий итбалықтары жаз және күз мезгілдерінде көшуі барысында Порттан 10–15 км радиуста үнемі байқалады. Сол себепті Портқа Кеме жолдары мен кеме күту аймағын зерттеу бағдарламасына енгізу мәселесін қарастыру үшін Балық шаруашылығы комитетімен бірлесе жұмыс істеу ұсынылады. Бұл Портқа мемлекеттік мониторинг бастамасының пайдасын көруге мүмкіндік беріп қана қоймай, Каспий итбалығын қорғауға бағытталған ұлттық шараларға да үлес қосуға жол ашады.

8-сурет: Ақтау порты

Дереккөз: нысанға бару, 2025

Ауаға шығарылатын заттар және ауаның сапасы

Жобаның экологиялық бағалау құжаттамасына құрылыс және пайдалану кезеңдеріне арналған ауа сапасының таралуын модельдеу зерттеуі енгізілген. Құрылыс кезеңі үшін 18 ауа ластаушы көз анықталды, ал пайдалану кезеңінде үш көз анықталған.

Құрылыс барысында ластаушы заттардың деңгейі негізінен төмен болады деп бағаланды. Алайда, модельдеу нәтижелері бойынша кейбір ластаушы заттардың деңгейі жақын маңдағы тұрғын аудандарда заңды шектен асып кеткенін көрсетті. Пайдалану кезеңін модельдеу кезінде де осындай нәтижелер байқалды, бұл кейбір ластаушы заттардың заңды шектен асып кетуі мүмкін екенін білдіреді.

Алайда, анықталған ластаушы заттардың шамадан тыс жоғары шоғырлануы мен деректердегі сәйкессіздіктерге байланысты модельдеудің сенімділігіне қатысты алаңдаушылықтар бар. Осыған қарамастан, бағалау нәтижесінде ауаның ластануына әсер шамалы болады деген қорытынды жасалды. Бұл ұқсас жобалардағы әдеттегі нәтижелерге және атмосферадағы таралу процестеріне қатысты қалыптасқан түсінікке сәйкес келеді.

Ауаның таралуын модельдеуді қайта қарау, сондай-ақ Жобаның қолданыстағы ауа сапасына жалпы әсерін қайта бағалау ұсынылды.

9-сурет: Ақтау порты

Дереккөз: нысанға бару, 2025

Климаттық қатерлер және парниктік газдардың шығарылуы

Климаттың өзгеруіне байланысты Жобаның ықтимал қатерлеріне шолу жүргізілді. Бұл шолу қазіргі жағдайды да, болашақтағы климаттық болжамдарды да жаһандық климаттық модельдер арқылы бағалады. Жоғары қатерлер анықталған жоқ. Орташа қатерлер ретінде төмендегілер атап өтілді:

- Орташа температураның көтерілуі.
- Қатты ыстық толқындары.
- Күшті жел толқындары.
- Теңіз деңгейінің өзгеруі.

Қалған барлық ықтимал климаттық қатер төмен қауіп ретінде бағаланды.

Жеке алғанда, Порттың өткізу қабілеті артқан сайын кеме қозғалысы да ұлғаяды деп күтіледі. Бұл парниктік газдардың шығарылуының артуына әкеледі. Алайда, елеулі әсер күтілмейді.

10-сурет: Ақтау портының автотұрағы

Дереккөз: нысанға бару, 2025

Су ресурстары

Сумен жабдықтау:

Құрылыс және пайдалану кезеңдерінде (оның ішінде байланысты тереңдету жұмыстары) сумен жабдықтауда мәселе болмайды деп күтіледі, өйткені су қолданыстағы су желісінен беріледі.

Ағын суды басқару:

Тұрмыстық ағын су қолданыстағы кәріз жүйесіне жіберіледі, оның өткізу қабілеті жоспарланған көлемнің артуын қабылдауға жеткілікті.

Жобаның техникалық-экономикалық негіздемесінде осы Жобаға байланысты нәсерлі ағын су көлемінің артуы ескерілді. Зерттеуде жауын-шашын суын жинау үшін бетон беттерден су жинап, оны тазарту нысандарына бағыттайтын нәсерлі ағын суды бұру жүйесін салу ұсынылды. Мүмкін болатын мұнай ластануын жоятын құрылғыдан өткен соң, ағын су булану тоғанына бағытталады. Сондықтан нәсерлі ағын суды басқаруға қатысты теріс әсерлер күтілмейді.

Су сапасы:

Портта, әсіресе мұнаймен жұмыс істейтін аймақтарда, теңіз суының сапасын бақылау үшін Экологиялық бақылау және мониторинг бағдарламасы бар. Алайда, 2024 және 2025 жылдары мониторинг толық көлемде жоспарға сай жүргізілмеді, ал кейбір нәтижелерде ластанудың белгілері – мұнай дақтары, иіс және су түсінің өзгеруі байқалды. Кейбір ластаушы заттарға қатысты ресми шектеулер болмаса да, алынған деректер ластану қаупі барын көрсетеді. Портқа мониторинг бағдарламасын толық іске асыру, ластану көздерін зерттеу, мұнаймен жұмыс істеу тәжірибесін жетілдіру және тазартылмаған судың порт аумағына түсуіне жол бермейтін шараларды қарастыру ұсынылады.

11-сурет: Ақтау портының су бағы

Дереккөз: нысанға бару, 2025

Қалдықтарды басқару

Қазіргі уақытта Портта аумақтағы және келетін кемелерден шыққан қалдықтарды басқаруға арналған Қалдықтарды басқару бағдарламасы бар. Бұл бағдарлама барлық қалдықтың ұлттық экологиялық заңнамаға сай жиналуын, тасымалдануын және өңделуін қамтамасыз етуге бағытталған.

Алайда, экологиялық және әлеуметтік кеңесші Порттағы өндірістік және мердігерлік жұмыстарға қатысты қалдықтарды басқару тәжірибесін жетілдіру қажеттігін анықтады. Сондықтан Компания қауіпті және қауіпті емес қалдықтар мен мердігерлердің қалдықтарына арналған арнайы сақтау алаңын ұйымдастырып, қалдықтарды дұрыс сұрыптауды және зиянкестердің таралуының алдын алуды қамтамасыз етуі тиіс.

12-сурет: Ақтау портының қоқыс контейнері

Дереккөз: нысанға бару, 2025

Шу

Жобаның құрылыс және пайдалану кезеңдерінде елеулі шу әсері күтілмейді.

Жобаның техникалық-экономикалық негіздемесінде жүргізілген құрылыс кезеңіндегі шу модельдеуі болжанған шу деңгейлері рұқсат етілген шектерде болатынын растады. Есепте құрылыс жұмыстары кезінде шу әсерін азайтуға арналған алдын алу шаралары көрсетілген.

Порт жабдықтарының жұмысы, контейнерлерді тасымалдау және теміржол қозғалысының артуы салдарынан шу деңгейінің өсуі күтіледі. Алайда, негізгі порт аумағы мен шуға сезімтал ең жақын нысан – Өмірзақ ауылы арасындағы қашықтықтың үлкен болуына байланысты тұрғындар үшін белгіленген шу шегінен асып кету қаупі төмен.

13-сурет: Порт жабдықтары

Дереккөз: нысанға бару, 2025

Денсаулық, қауіпсіздік және қорғаныс

Портта Еңбек қауіпсіздігі және денсаулық сақтау қауіптері мен әсерлерін басқару үшін әртүрлі рәсімдер бар. Оған халықаралық стандарттарға сай сертификатталған басқару жүйесі, міндетті оқыту, жұмыс орындарының жағдайын жүйелі түрде зертханалық бағалау, еңбек жарақаттарын зерттеу және есепке алу, сондай-ақ өрт сөндіру жабдықтарын үнемі жарамды күйде ұстау кіреді. Компанияның Еңбек қауіпсіздігі және денсаулық сақтау бөлімі сегіз маманнан тұрады.

Портта әртүрлі төтенше жағдайларға арналған Іс-қимыл жоспары бар. Оған мұнай тиеу айлақтарындағы құбырлардың қысымының төмендеуі, күшті жел салдарынан крандардың қозғалысы, кемедегі өрт және қауіпті жүктерге қатысты апаттар секілді жағдайлар кіреді. Жобаны іске асыруға байланысты ықтимал төтенше жағдайлар техникалық-экономикалық негіздемеде көрсетілген және жоба жобалау сатысында қосымша бағаланады.

Порттың қоғам денсаулығы мен қауіпсіздігіне әсері шектеулі, өйткені ол өнеркәсіптік аймақта орналасқан. Құрылыс кезінде жобаға қатысты көлік қозғалысын реттеу, сезімтал нысандарға әсерді азайту және ықтимал кептелістердің алдын алу үшін көлік қозғалысын басқару жоспары қажет болады.

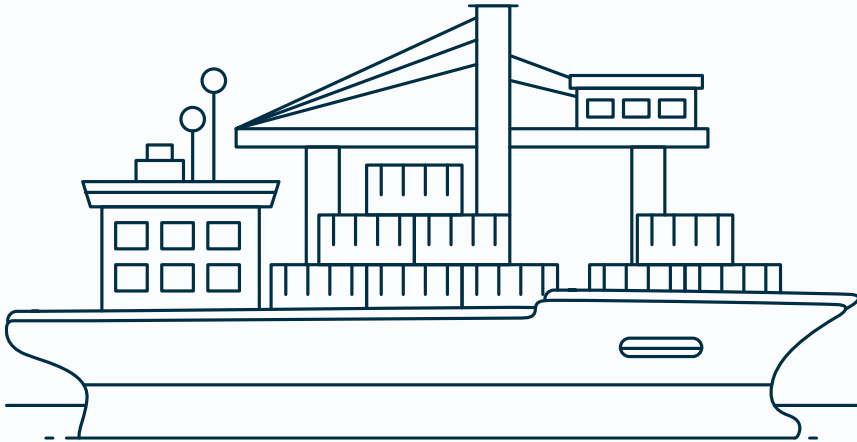
Қауіпсіздік қызметін сыртқы лицензияланған мердігер қамтамасыз етеді, ал барлық күзет қызметкерлері арнайы оқыту орталығында дайындықтан өтеді.

Компания жобаға тартылған мердігерлердің еңбек қауіпсіздігі және денсаулық сақтау талаптарына сай жұмыс істеуін қамтамасыз ету үшін оларды тұрақты түрде бақылап отырады.

14-сурет: Жеке қорғаныс құралдарын киіп алған Ақтау портының жұмысшылары

Дереккөз: нысанға бару, 2025

Ақтау портының жаңғыртылуы

**Мүдделі тараптармен өзара
іс-қимыл**

Мүдделі тараптармен өзара іс-қимыл жоспары

Компания бұған дейін ұлттық талаптарға сәйкес қоршаған ортаны қорғау және еңбекті қорғау мәселелері бойынша мүдделі тараптармен өзара іс-қимылды жүзеге асырған.

Порттың қазіргі мүдделі тараптармен өзара іс-қимыл шаралары мен жобаның талаптарына сай алдағы уақытта жүзеге асырылатын бағдарламаларды қамтитын Мүдделі тараптармен өзара іс-қимыл жоспары әзірленді. Жоспар нақты Жобаға арналғанымен, порттың қолданыстағы қызметін де қамтиды. Мүдделі тараптармен өзара іс-қимыл жоспарында көзделген шараларға мыналар жатады:

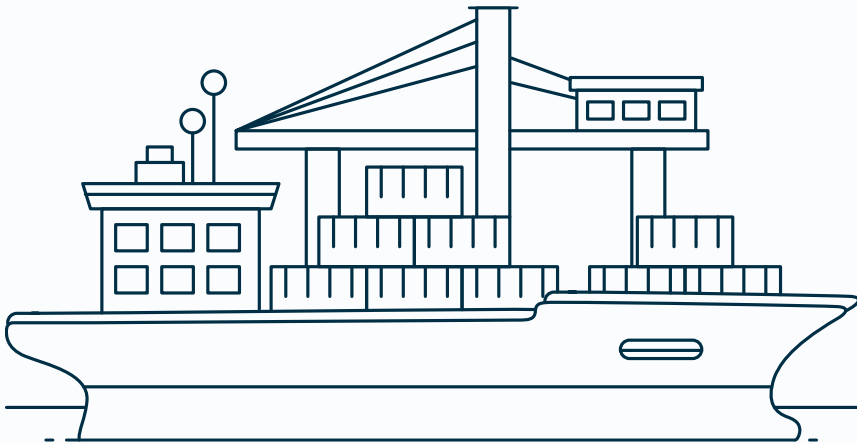
- Мүдделі тараптармен өзара әрекеттесу жоспары мен есептің қысқаша мазмұнын жұртшылыққа жариялау.
- Жобаға қатысты шағымдарды қарау тетігін енгізу.
- Порттың веб-сайтында жыл сайынғы экологиялық және әлеуметтік есепті жариялау.
- Экологиялық және әлеуметтік есепті ұсыну және талқылау үшін мүдделі тараптармен жыл сайын кездесу өткізу.
- Порттың қызметі, жоспарлары, жетістіктері және экологиялық-әлеуметтік мәселелері туралы ақпаратты порттың веб-сайты мен бұқаралық ақпарат құралдары арқылы жаңартып отыру.
- Жобаның жай-күйі мен экологиялық-әлеуметтік ақпарат жөніндегі жаңалықтарды порттың веб-сайты мен бұқаралық ақпарат құралдары арқылы ұсыну.
- Жобаға қатысты мәселелер бойынша сұраныс болған жағдайда жұртшылықпен кездесулер өткізу.
- Порт маңында тұратын мүдделі тараптармен жеке кездесулер өткізу.

Мүдделі тараптармен өзара іс-қимыл жоспары қазақ және ағылшын тілдерінде Порт пен ЕҚДБ-ның веб-сайттарында жарияланды және Жоба барысында үнемі қолданылады.

15-сурет: Қадағалау органының мүдделі тараптары

Дереккөз: Ақтау портының веб-сайты – <https://portaktau.kz/kz/the-solemn-ceremony-of-sending-trucks-and-railway-containers/>

Ақтау портының жаңғыртылуы

**Экологиялық және әлеуметтік
басқару**

Экологиялық және әлеуметтік заңнама

Жобаға қолданылатын ұлттық және халықаралық заңнама мен стандарттар:

- Қазақстанның экологиялық және әлеуметтік заңнамасы.
- ЕҚДБ-ның Экологиялық және әлеуметтік саясаты және оған қатысты Өнімділік талаптары.
- Экологиялық және әлеуметтік мәселелерге қатысты ұлттық заңнамаға енгізілген тиісті халықаралық конвенциялар мен хаттамалар.
- Озық халықаралық тәжірибе, оның ішінде, бірақ онымен шектелмей, ЕҚДБ-ның шағын порттарға арналған салалық нұсқаулықтары.

Жобаға қатысты ЕҚДБ Өнімділік талаптарының қолданылуы 1-кестеде қысқаша берілген.

1-кесте: Еуропалық қайта құру және даму банкі Өнімділік талаптарының қолданылуы.

ЕҚДБ-ның тиімділік талаптары		Бұл Жобаға қолданыла ма?
1.	Экологиялық және әлеуметтік әсерлер мен мәселелерді бағалау және басқару	Иә
2.	Еңбек және жұмыс жағдайлары	Иә
3.	Ресурстарды тиімді пайдалану және ластанудың алдын алу мен бақылау	Иә
4.	Денсаулық, қауіпсіздік және қорғаныс	Иә
5.	Жерді иелену, жерді пайдалануға шектеу қою және мәжбүрлі қоныс аудару	Жоқ – Жоба жерді иеленуді немесе тұрғындар мен кәсіпорындардың мәжбүрлі қоныс аударуын қамтымайды.
6.	Тірі табиғи ресурстарды сақтау және тұрақты басқару	Иә
7.	Тұрақты халықтар	Жоқ – Жоба аумағында тұрақты халықтар анықталған жоқ.
8.	Мәдени мұра	Жоқ – Алдыңғы зерттеулер мәдени мұраға әсер ету ықтималдығы өте төмен екенін көрсетеді, сондықтан бұл талапқа сәйкес бағалау қажет емес.
9.	Қаржылық делдалдар	Жоқ – ЕҚДБ бұл жобаға қатысты қаржылық делдалдарды пайдаланбайды.
10.	Ақпаратты жария ету және мүдделі тараптармен өзара іс-қимыл	Иә

Экологиялық және әлеуметтік басқару жүйелері

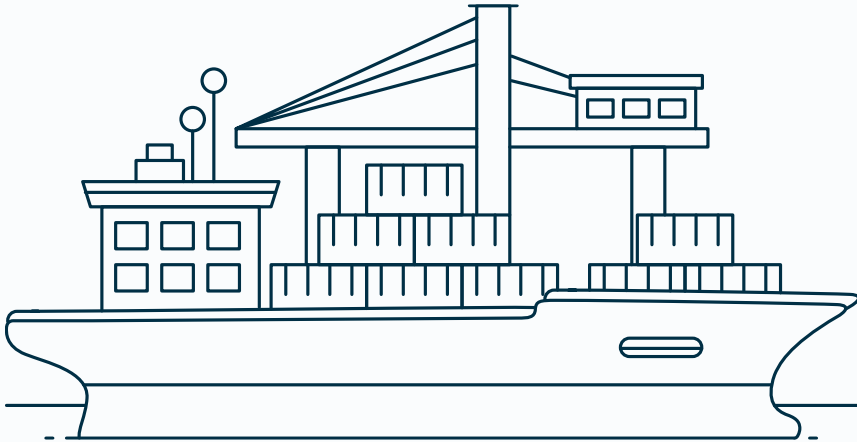
Портта сапаны басқару жүйесі, экологиялық басқару жүйесі және еңбекті қорғау және қауіпсіздікті басқару жүйесін қамтитын біріктірілген басқару жүйесі жұмыс істейді. Жүйе тиісті халықаралық стандарттарға сәйкес сертификатталған, бұл басқару жүйелеріндегі жақсы тәжірибені көрсетеді. Жүйені іске асыруға мақсатында тиісті саясаттар, жоспарлар және рәсімдер қолдау көрсетеді.

Экологиялық және әлеуметтік басқару жүйелері негізінен ЕҚДБ-ның Өнімділік талаптарына сәйкес келеді. Алайда, биологиялық әртүрлілікті бағалауды жетілдіру, Порт пен Жобаның басқару және қадағалау қабілетін күшейту, сондай-ақ Компанияның Тұрақты даму саясатына енгізілген тұрақтылық мақсаттарын көрсету үшін Негізгі көрсеткіштер жүйесін жаңарту және кеңейту қажет.

16-сурет: Ақтау портының сыртқы көрінісі

Дереккөз: нысанға бару, 2025

Ақтау портының жаңғыртылуы

**Экологиялық және әлеуметтік
тиімділік талаптарын қайта
қарау**

Өнімділік талаптарын қайта қарау және алдын алу шараларының қысқаша мазмұны

Шолу

Экологиялық және әлеуметтік аудит пен бағалау зерттеуі барысында ЕҚДБ-ның Өнімділік талаптарына қатысты ешқандай маңызды сәйкессіздіктер анықталған жоқ. Алайда, кейбір жағдайларда жартылай сәйкестік байқалды, сондай-ақ толық сәйкес келетін және озық халықаралық тәжірибені көрсететін аспектілер де анықталды. Олар осы бөлімде қысқаша баяндалған.

Жартылай сәйкестік жағдайлары анықталған жерлерде, оларды түзетуге арналған түзету шаралары белгіленген. Сондай-ақ аталған шаралар жеке Экологиялық және әлеуметтік іс-қимыл жоспарына кесте түрінде енгізілген.

1. Экологиялық және әлеуметтік қауіптер мен ықпалдарды бағалау және басқару

Ұлттық заңнамаға сәйкес дайындалған Жоба мен тереңдету жобасының экологиялық бағалаулары негізгі экологиялық және әлеуметтік мәселелерді қамтиды. Құжаттама негізінен толық болса да, әсіресе биологиялық әртүрлілікті бағалау тұрғысынан жетілдірулер қажет. Порт сертификатталған Біріктірілген басқару жүйесін қолданады (толығырақ ақпаратты 23-беттен қараңыз) және EcoPorts сертификатына ие, алайда көрсеткіштерді бақылау мен саясаттың үйлесімділігін күшейту қажет. Экологиялық және әлеуметтік басқару жүйесінің көптеген элементтері бар болғанымен, порт пен жобаға қатысты экологиялық және әлеуметтік әлеуетте, мердігерлерді қадағалауда, жалға алушылардың экологиялық және қауіпсіздік басқаруында, сондай-ақ, әсіресе теңіз суы мен топыраққа қатысты, Экологиялық бақылау және мониторинг бағдарламасын іске асыруда олқылықтар бар. Сонымен қатар, Негізгі көрсеткіштер жүйесі шектеулі, ал басқару жүйесінің негізгі құрамдас бөліктеріндегі қайталанулар жүйенің тиімділігін төмендетуі мүмкін.

Жобаның экологиялық және әлеуметтік басқару жүйелерін ЕҚДБ-ның 1-ші Өнімділік талабына сәйкестендіру үшін бірнеше алдын алу шаралары ұсынылды. Бұл шаралар төмендегідей тізімделген:

- Порттың Біріктірілген басқару жүйесін оңтайландырып, қайталануларды жою.
- Негізгі көрсеткіштерді ҚТЖ-ның тұрақтылық мақсаттарын (еңбек қауіпсіздігі, гендерлік теңдік, энергия тиімділігі және экологиялық көрсеткіштерді қоса) көрсету үшін жаңарту.
- Экологиялық және әлеуметтік қызметкерлер мен қадағалау құрылымын жан-жақты қарап шығып, негізгі қатерлерге тиімді бақылауды қамтамасыз ету үшін құрылыс кезеңінің қадағалау жоспарын анық және ресурстармен қамтамасыз етілген түрде әзірлеу; әлеуетті олқылықтарды кадрларды жалдау, қайта тағайындау немесе оқыту арқылы жабу.
- Мердігерлерді бақылауды күшейту, жалға алушылар үшін экологиялық және еңбек қауіпсіздігі рәсімдерін ресми түрде бекіту және тазартылмаған балласт судың төгілуіне жол бермеу мақсатында нақты шаралар енгізу.
- Экологиялық бақылау және мониторинг бағдарламасына сәйкес су мен топырақ сапасын бақылау.

Сонымен қатар, Экологиялық және әлеуметтік іс-қимыл жоспарын іске асыру және жыл сайын ЕҚДБ-ға есеп беру жауапкершілікті қамтамасыз етіп, үздіксіз жақсартуға ықпал етеді.

Өнімділік талаптарын қайта қарау және алдын алу шараларының қысқаша мазмұны

2. Еңбек және жұмыс жағдайлары

Компания заңмен белгіленген қызметкерлердің құқықтарын қамтамасыз етеді, кадрларды дамытуға бағытталған саясатты жүзеге асырады және қосымша жеңілдіктер береді. Алайда, 2-ші Өнімділік талабы бойынша қызметкерлердің шағымдарын қарау тетігіне қатысты бірнеше олқылық және аумақта жұмыс істейтін «үшінші тараптардың» еңбек көрсеткішін минималды бақылаудың болмауы анықталды.

Жобаны ЕҚДБ-ның 2-ші Өнімділік талабына сәйкестендіру үшін мынадай алдын алу шаралары белгіленді:

- Адам ресурстары құжаттарын балалар еңбегін және мәжбүрлі еңбекті тыйым салу туралы тармақпен жаңарту.
- Тәрбие мен кемсітушілікке қарсы саясатты қайта қарастырып, оған кек қайтарудан қорғау, пікір алмасу механизмі, сондай-ақ гендерлік зорлық-зомбылық пен қысымға байланысты ережелерді қосу; қызметкерлерді жаңартылған саясатпен таныстыруды қамтамасыз ету.
- Қызметкерлердің шағымдарын қарау тетігін анонимді шағымдарды қабылдауға мүмкіндік беретіндей жетілдіру, сәйкес саясаттарды аумақта көрнекті орналастыру және әйел қызметкерлерге қолдау көрсету үшін әйел сенімді адамды тағайындау.
- Мердігерлер мен қызмет көрсетушілерден мәжбүрлі немесе балалар еңбегін қолданбағандығы және еңбек келісімшарттарын бергендігі туралы дәлелдемелерді сұрату.
- Жобаны жүзеге асыру барысында мердігерлердің еңбек өнімділігі мен жұмыс жағдайларын тұрақты бақылап, құжаттау.

3. Ресурстарды тиімді пайдалану және ластанудың алдын алу мен бақылау

Жоба 3-ші Өнімділік талабына жартылай сәйкес келеді. Портта энергияны басқару жүйесі құрылып, 2022-2026 жылдарға арналған энергия тиімділігі бағдарламасы қабылданған. Модельдеу тұрғын аудандардағы кейбір ластаушы заттардың деңгейінің шектен тыс өскенін анықтады. Ең жақын нысандардан 1,6 км қашықтықтағы жағдайды ескере отырып, мұндай арақашықтықта елеулі әсерлер күтілмейтініне байланысты модельдеудің дәлдігіне қатысты сұрақтар туындайды.

Техникалық-экономикалық негіздемелерде су және ағын су жүйелері жеткілікті деп бағаланды, Жобадан қосымша әсерлер күтілмейді. Алайда, 2024 жылғы теңіз суын бақылау бағдарламасы толық жүзеге аспады және кейбір нәтижелер шектен асып кетті.

Қалдықтарды басқару жалпы реттеуші талаптарға сәйкес келеді, 2024 жылы жалпы көлемдердің айтарлықтай азаюы байқалды және өңдеу рәсімдері бекітілген. Дегенмен, алаңдағы бақылаулар қауіпті қалдықтарды сақтау орындарының жеткіліксіздігін және қалдықтарды дұрыс сұрыптамауды көрсетті.

3-ші Өнімділік талабына сәйкес келу үшін келесі алдын алу шараларын енгізу қажет:

- Жоба ауадағы ластаушылардың таралу моделін қайта қарауы тиіс.
- Су сапасын бақылау белгіленген кестеге сай жүргізіліп, ағын сумен ластану көздері анықталып, түзету шаралары жедел түрде іске асырылуы қажет.
- Қалдықтарды басқаруды жақсарту үшін қауіпті және қауіпті емес қалдықтарға арналған арнайы, қауіпсіз сақтау орындары ұйымдастырылып, дұрыс сұрыптау, қосалқы сақтау және жүйелі тексерістер жүргізілуі тиіс.

Өнімділік талаптарын қайта қарау және алдын алу шараларының қысқаша мазмұны

4. Денсаулық, қауіпсіздік және қорғаныс

Компанияның Еңбек қауіпсіздігі мен денсаулық сақтау басқармасы жалпы ұлттық талаптарға сай келеді. Еңбек қауіпсіздігі және денсаулық сақтау басқару жүйесі құрылып, ол портта қабылданған көптеген еңбек қауіпсіздігі және денсаулық сақтау стандарттары мен нұсқаулықтарына негізделген. Құжаттарды қарау мен көзбен тексеру нәтижесінде өрт қауіпсіздігі, электр қауіпсіздігі, қауіпті материалдарды басқару және жалға алушылар мен мердігерлердің еңбек қауіпсіздігі және денсаулық сақтау көрсеткіштерін бақылау салаларында қосымша шаралар қажет екені анықталды.

Жобаны ЕҚДБ-ның 4-ші Өнімділік талабына сәйкестендіру үшін келесі алдын алу шаралары ұсынылды:

- Электр және өрт қауіпсіздігін арттыру үшін Порт электр панельдерін құлыпталатын және тек рұқсат етілген қызметкерлерге қолжетімді етіп қамтамасыз етіп, өрт сөндіргіштердің таңбалануын және техникалық қызметін стандарттауы, жұмыс істемейтін құрылғыларды алып тастауы және өрт қауіпсіздігі жабдықтарын пайдалану мүмкіндігін жақсартуы қажет.
- Мердігерлер мен жалға алушылар үшін жүйелі еңбек қауіпсіздігі және денсаулық сақтау тексерістері жүргізіліп, құжатталуы тиіс.
- Жобаның құрылысын бастамас бұрын, сезімтал аймақтарға әсерді азайту үшін көлік қозғалысын басқару жоспары әзірленуі қажет.
- Құрылыс кезеңінде және одан кейін уақытша жұмысшыларға мінез-құлық кодексі туралы жүйелі түрде ақпарат беріліп отыруы тиіс.
- Қосымша шараларға сақталған химиялық заттарды дұрыс таңбалау және құжаттау, сондай-ақ нормативтерге сәйкес айқын қауіпсіздік белгілерін орнату кіреді.
- Құрылыс кезінде мердігерлер саны артатындықтан, алаңдағы сыртқы қызметкерлерді анықтау үшін келушілерге арналған белгішелер, көзге көрінетін күртешелер немесе мердігерлердің киіміндегі арнайы белгілер сияқты жүйені енгізу арқылы қауіпсіздік пен жауапкершілікті арттыру қажет.

6. Тірі табиғи ресурстарды сақтау және тұрақты басқару

Каспий итбалықтарын қоспағанда, қазіргі таңда Порттың қызметтері тірі биологиялық ресурстарға, балық шаруашылығына және жергілікті халық үшін маңызды басқа экожүйелік қызметтерге әсер етпейді. Жобаның толтыруға арналған таяз және жағалаулық жерлерге ықтимал әсерін бағалау үшін қосымша биологиялық әртүрлілік зерттеулері қажет.

Жобаны 6-шы Өнімділік талабына сәйкестендіру үшін мынадай алдын алу шаралары белгіленді:

- 12-айлақ пен жағалаудың аралығындағы шығанақта толтыру немесе қалпына келтіру жұмыстары басталғанға дейін теңіз биологиялық әртүрлілігін зерттеу жүргізу.
- Толтырылатын таяз және жағалаулық жерлердегі биологиялық әртүрлілікті зерттеу, әсіресе құстарға, жәндіктерге және өсімдіктерге назар аудару.
- Эндемик немесе шетелдік түрлерді анықтап, Басым биологиялық әртүрлілік элементтері мен маңызды тіршілік ету ортасына ықтимал әсерлерді бағалау.
- Зерттеу нәтижелеріне сүйене отырып, сәйкес алдын алу шараларын әзірлеп, іске асыру.
- Тәуекелдерді анықтау және азайту және қауіпсіз кеме бағыттарын анықтау үшін порттың кіру арнасындағы және кеме күту аймағындағы кемелермен Каспий итбалығының өзара әрекеттесуін бағалау. Бұл аумақтарды итбалықтардың мониторингі бағдарламасына қосуды зерттеу үшін Балық шаруашылығы комитетімен байланыс жасаңыз.

Өнімділік талаптарын қайта қарау және алдын алу шараларының қысқаша мазмұны

10. Ақпаратты жария ету және мүдделі тараптармен өзара іс-қимыл

Компания экологиялық әсерді бағалау рәсімдері кезінде және шығарындыларға рұқсат алу барысында ақпаратты жариялау және қоғамдық консультациялар жүргізу бойынша ұлттық талаптарға сәйкес жұмыс істейді. Компания қоршаған ортаға қатысты ақпаратты негізінен өзінің ресми веб-сайты арқылы жариялайды. Алайда, қазіргі уақытта сыртқы мүдделі тараптармен үздіксіз және белсенді диалог жүргізілмейді.

Мүдделі тараптармен өзара іс-қимыл жоспары әзірленді. Осы туралы толық мәлімет 20-бетте берілген.

Жобаны 10-шы Өнімділік талабына сәйкестендіру үшін мынадай алдын алу шаралары белгіленді:

- Мүдделі тараптар тізімін үнемі жаңартып отыру.
- Мүдделі тараптармен өзара әрекеттесу жоспарын, әсіресе зардап шеккен және осал топтарға баса назар аудара отырып, жүзеге асыру.
- Сыртқы шағымдарды қарау тетігін, оның ішінде анонимді өтініштерді қолдану.
- Мүдделі тараптармен өзара іс-қимыл жоспарының тиімділігін негізгі көрсеткіштер арқылы жүйелі бағалап, нәтижелерді мүдделі тараптармен бөлісу.
- Мүдделі тараптармен іс-қимыл жоспарын кемінде әр екі жыл сайын қарап, жаңарту.

